

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 grudnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Elżbieta Czaja
Sędziowie:	SA Małgorzata Pasek (spr.) SO del. do SA Jolanta Węs
Protokolant: prot. sądowy Joanna Malena	

po rozpoznaniu w dniu 17 grudnia 2015 r. w Lublinie

sprawy W. Ł.

przeciwko Prezesowi Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Likwidatorowi Funduszu Alimentacyjnego

o umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego

na skutek apelacji Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Likwidatora Funduszu Alimentacyjnego

od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie

z dnia 25 marca 2015 r. sygn. akt VII U 1433/14

I. zmienia zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w ten sposób, że umarza W. Ł. należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu wypłaty świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz 5 % kosztów związanych z działalnością funduszu w kwocie 15.697,50 (piętnaście tysięcy sześćset dziewięćdziesiąt siedem 50/100) złotych, w pozostałej części odwołanie oddala;

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Lublinie na rzecz radcy prawnego W. R. kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych podwyższoną o należny podatek od towarów i usług tytułem wynagrodzenia za pomoc prawną udzieloną z urzędu W. Ł. w postępowaniu apelacyjnym.

Małgorzata Pasek Elżbieta Czaja Jolanta Węs

Sygn. akt III AUa 472/15

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 5 maja 2014 roku Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Likwidator Funduszu Alimentacyjnego odmówił W. Ł. umorzenia należności z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego wraz z 5 % opłatą na pokrycie kosztów związanych z działalnością funduszu w łącznej kwocie 31.395 złotych.

W złożonym od tej decyzji odwołaniu W. Ł. wskazując na brak majątku, wystarczających środków na utrzymanie, zły stan zdrowia domagał się jej zmiany i umorzenia w/w należności.

Wyrokiem z dnia 25 marca 2015 roku Sąd Okręgowy w Lublinie zmienił zaskarżoną decyzję i zobowiązał Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. do umorzenia W. Ł. należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu wypłaty świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz 5 % kosztów związanych z działalnością funduszu w łącznej kwocie 31.395 złotych. W punkcie II wyroku przyznał radcy prawnemu W.

R. od Skarbu Państwa kwotę 73,80 złotych, obejmującą należny podatek od towarów i usług tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że zadłużenie W. Ł. wobec Funduszu Alimentacyjnego w likwidacji powstało w związku z nierealizowaniem obowiązku alimentacyjnego wobec dzieci D. i M..

W. Ł. ma obecnie 64 lata, nie pracuje, pobiera świadczenie z KRUS w wysokości około 800 złotych miesięcznie. Od 2007 roku stale leczy się z powodu raka stercza. Od 16 czerwca 2009 roku pozostaje pod kontrolą(...)w L. w związku z rozpoznaniem nowotworu złośliwego gruczołu krokowego.

Wnioskodawca mieszka u siostry i jest na jej utrzymaniu, ponieważ renta, którą otrzymuje od kilku miesięcy wystarcza mu jedynie na zakup leków. Nie posiada żadnego majątku.

Sąd Okręgowy ustalił powyższy stan faktyczny na podstawie wyjaśnień wnioskodawcy oraz powołanych dowodów z dokumentów, które uznał za wiarygodne, bowiem sporządzone zostały przez uprawnione podmioty.

Zgodnie z treścią art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (tekst jedn. Dz.U. z 2006 r., Nr 139, poz. 992 ze zm.) w szczególnie uzasadnionych przypadkach związanych z sytuacją zdrowotną lub rodzinną osoby, przeciwko której jest prowadzona egzekucja alimentów, likwidator może umorzyć należności likwidowanego funduszu z tytułu wypłaconych z niego świadczeń.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że ustawodawca nie sprecyzował jak należy rozumieć owe szczególnie uzasadnione przypadki, jednakże przyjął, iż dotyczyć mają one sytuacji zdrowotnej lub rodzinnej osoby dłużnika. Umorzenie tych należności może nastąpić jedynie w sytuacjach wyjątkowych, gdy z uwagi na stan zdrowia, wiek lub brak źródeł przychodów, nie jest obiektywnie możliwe wywiązanie się przez dłużnika ze spłaty należności wobec likwidowanego funduszu alimentacyjnego.

W ocenie Sądu Okręgowego w niniejszej sprawie zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności, o których mowa w art. 68 ust. 1 cytowanej wyżej ustawy uzasadniające umorzenie należności funduszu alimentacyjnego. Sytuacja życiowa W. Ł.: majątkowa, zdrowotna i rodzinna jest wyjątkowo trudna. Skarżący jest osobą ciężko chorą, od ponad 7 lat nie może pracować.

Obecnie otrzymywana renta w wysokości około 800 złotych przeznaczana jest w całości na jego bieżące potrzeby, w tym zakup leków. Wnioskodawca nie ma własnego mieszkania, mieszka u siostry, która ponosi w całości koszty jego utrzymania.

Według Sądu nałożenie na wnioskodawcę obowiązku spłaty zadłużenia spowoduje jego dalsze ubóstwo, zagrażające jego egzystencji i niemożność koniecznego leczenia. Dlatego też na podstawie wyżej cytowanych przepisów oraz art. 477² § 2 k.p.c. Sąd Okręgowy zmienił zaskarżoną decyzję Prezesa ZUS i umorzył W. Ł. należności z tytułu świadczeń wypłaconych z likwidowanego Funduszu Alimentacyjnego oraz 5 % opłaty na pokrycie kosztów związanych z działalnością funduszu w łącznej kwocie 31.395 złotych.

Wysokość wynagrodzenia pełnomocnika wnoszkodawcy ustanowionego z urzędu Sąd ustalił na podstawie § 2 ust. 1 i 2 oraz w § 3 ust. 1, § 11 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. z 2002 r., Nr 163, poz. 1349 ze zm.).

Apelację od powyższego wyroku złożył Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Likwidator Funduszu Alimentacyjnego, który zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. z 2013 r., poz. 1456), przez umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego w kwocie 31.395 złotych w sytuacji, gdy nie zostały spełnione warunki określone w tym przepisie.

Powołując powyższe zarzuty apelujący domagał się zmiany zaskarżonego wyroku i oddalenia odwołania.

W uzasadnieniu apelacji podniesiono, że Sąd oparł swoje stanowisko na dowodach zgromadzonych w aktach ZUS i po przesłuchaniu odwołującego stwierdził, że po stronie ubezpieczonego występują szczególnie uzasadnione okoliczności i doszło do spełnienia wymagań umorzenia zadłużenia wobec likwidowanego funduszu alimentacyjnego. Apelujący wskazał, że prezentuje odmienne stanowisko. Powołując się na art. 68 ustawy o świadczeniach rodzinnych podał, iż ocena przyczyn, z powodu których można byłoby umorzyć zaległość mieści się w kategorii swobodnego uznania organu, który indywidualnie bada przesłanki warunkujące podjęcie decyzji o umorzeniu. Ponadto, z przytoczonego wyżej przepisu wynika, że tylko „szczególnie uzasadnione przypadki” pozwalają na umorzenie należności. Szczególnie uzasadnione, to znaczy wyjątkowe, losowe, które ze względów zdrowotnych lub rodzinnych tak obciążają budżet zobowiązanego, że nie pozwalają na uregulowanie należności. Określenie „w szczególnie uzasadnionych przypadkach” oznacza, że zasadą jest egzekwowanie należności od dłużników alimentacyjnych, natomiast umorzenie należności może nastąpić wyjątkowo. Trudna sytuacja materialna, brak stałych dochodów (bądź ich osiąganie na bardzo niskim poziomie) jest okolicznością dotyczącą wszystkich dłużników alimentacyjnych, gdyż uruchomienie funduszu alimentacyjnego następowało tylko wówczas, gdy dłużnik nie miał majątku ani dochodów podlegających egzekucji. Nie jest to więc szczególna okoliczność w rozumieniu omawianego przepisu (uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 17 października 2006 r., II UK 77/06).

Apelujący podkreślił, że odwołujący ma źródło utrzymania w postaci świadczenia rentowego, z którego nie jest prowadzona egzekucja komornicza, a więc zobowiązany pobiera świadczenie w całości. Bezspornie, kwota świadczenia nie jest kwotą wygórowaną. Jednakże na szczególną uwagę zasługuje fakt, że świadczenia z funduszu alimentacyjnego są wypłacane w zastępstwie osoby zobowiązanej do alimentów, co oznacza, że dłużnicy mają obowiązek zwrotu wypłaconych świadczeń wraz z 5% opłatą na pokrycie kosztów działalności funduszu alimentacyjnego. Świadczenia te można porównać do niskoprocentowanego kredytu jakiego państwo udzieliło osobie zobowiązanej do alimentacji na utrzymanie jego dzieci, ale takie świadczenie - jak każdy kredyt - jest świadczeniem zwrotnym.

Ratio legis w/w ustawy zawarte jest w preambule do ustawy, gdzie mówi się o utworzeniu funduszu alimentacyjnego między innymi dla celów zwiększenia odpowiedzialności osób zobowiązanych do alimentacji. Trudno, zatem mówić o odpowiedzialności powoda w sytuacji, gdy nie dokonał on żadnej wpłaty z tytułu zwrotu wypłacanych w jego zastępstwie świadczeń. Zdaniem apelującego, tego rodzaju postępowanie nie może być premiowane zwolnieniem z długu. Zastosowanie przepisu art. 68, nawet w przypadku, gdy występuje ubóstwo, bezrobocie, wielodzietność powodowałoby, że w większości rodzin, środowisk - korzystających z funduszu musiałyby dojść do takiego umorzenia. Natomiast regulacja powyższa wskazuje na wyjątkowość sytuacji, w której może dojść do takiego umorzenia, a ta wyjątkowość nie może przerodzić się w regułę.

Skarżący podniósł też, że zwolnienie odwołującego z obowiązku spłaty długu na rzecz likwidowanego funduszu alimentacyjnego byłoby sprzeczne z zasadami słuszności. Oznaczałoby bowiem w istocie przeniesienie ciężącego na nim obowiązkułożenia środków na utrzymanie dzieci na Państwo. Umorzenie należności z funduszu, będącego funduszem celowym Skarbu Państwa - w przypadkach nie będących szczególnie uzasadnionymi, powoduje, że inne środowiska mogą czuć się pokrzywdzone pewnego rodzaju wyróżnianiem jednych środowisk nad innymi. Sytuacje takie, mogą wywołać odczucie społeczne o niesprawiedliwym traktowaniu ze strony Państwa, np. rodzina która

dysponuje zarobkami niewiele wyższymi od progów zarobkowych uzasadniających przyznanie świadczeń rodzinnych itd., która poprzez to nie otrzymuje od państwa żadnej pomocy socjalnej.

W ocenie pozwanego, wnioskodawca ma stałe źródło utrzymania i może wystąpić o spłatę zadłużenia wobec likwidatora w dogodnych ratach, a przynajmniej powinien podjąć próbę jego spłaty. Apelujący podkreślił, że sytuacja materialna odwołującego nie ulegnie poprawie nawet w przypadku umorzenia należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego.

W odpowiedzi na apelację W. Ł. wniósł o jej oddalenie oraz zasądzenie kosztów procesu. Według skarżącego Sąd pierwszej instancji prawidłowo ustalił stan faktyczny, uwzględnił jego sytuację zdrowotną, rodzinną i materialną. Podniósł, że uzyskiwane świadczenie rentowe wydatkowane jest na leczenie schorzenia, a w szczególności na leczenie paliatywne. Pozostałe potrzeby życiowe są zaspokajane przez jego siostrę.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

Apelacja zasługuje w części na uwzględnienie.

Przedmiotem sporu w niniejszej sprawie była możliwość umorzenia należności W. Ł. względem zlikwidowanego funduszu alimentacyjnego na podstawie art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 114). Zgodnie z tym przepisem likwidator może umorzyć, rozłożyć na raty lub odroczyć termin płatności należności likwidowanego funduszu z tytułu wypłaconych lub bezpodstawnie pobranych świadczeń z funduszu w szczególnie uzasadnionych przypadkach związanych z sytuacją zdrowotną lub rodzinną osoby, przeciwko której jest prowadzona egzekucja alimentów lub osoby zobowiązanej do zwrotu bezpodstawnie pobranych świadczeń z funduszu. Przepis ten nie wymienia enumeratywnie przypadków „szczególnie uzasadnionych” stanowiących podstawę umorzenia należności, a jedynie ogólnie odnosi się do sytuacji zdrowotnej lub rodzinnej osoby zobowiązanej, którą Sąd ma za zadanie wszechstronnie ocenić. Niewątpliwie zasadą jest egzekwowanie należności od dłużników alimentacyjnych, natomiast umorzenie należności może nastąpić tylko w szczególnie uzasadnionych wypadkach.

Cytowany przepis stanowi regulację wyjątkową, a więc nie może być interpretowany rozszerzająco. Nie ulega też wątpliwości, że wykładnia tego przepisu nie może zmierzać do tego, by stał się on zasadą, a nie wyjątkiem. Zatem nawet trudna sytuacja materialna lub zdrowotna osoby ubiegającej się o umorzenie należności alimentacyjnych nie może być samoistną podstawą do wydania decyzji uwzględniającej wniosek, gdyż nie chodzi tutaj o przypadki „uzasadnione”, ale „szczególnie uzasadnione”, a więc takie które mają charakter wyjątkowy, losowy, nietypowy. Są to więc sytuacje nadzwyczajne, powstałe w wyniku zdarzenia niezależnego od zobowiązanego, w następstwie którego jego sytuacja uległa takiemu pogorszeniu, że nie jest on w stanie na bieżąco spłacać swoich należności, a nadto nie ma perspektywy poprawy i zmiany tej sytuacji. Taką wykładnię wymienionego przepisu zaprezentował Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 lutego 2010 r. w sprawie I UK 270/09 (LEX nr 585729), którą Sąd Apelacyjny w całości podziela.

Odnosząc powyższą wykładnię do sprawy niniejszej trzeba stwierdzić, iż okoliczności sprawy nie uzasadniają umorzenia całej należności.

Stan faktyczny nie był sporny w sprawie. Sąd Apelacyjny podziela ustalenia dokonane przez Sąd Okręgowy, w tej sytuacji w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego nie zachodzi potrzeba ich powtarzania. Sąd odwoławczy z uwagi na zarzuty apelacji uzupełnił materiał dowodowy o dokumentację znajdującą się w aktach rentowych wnioskodawcy oraz dołączone przez niego rachunki i zaświadczenie lekarskie.

Z dowodów tych wynika, że W. Ł. jest niewątpliwie osobą chorą. Od kilku lat leczy się w Przychodni (...) w L. z powodu rozpoznania nowotworu złośliwego. We wrześniu 2014 roku wystąpił nawrót procesu chorobowego - rozsiew do kości. W 2015 roku zastosowano hormonoterapię. Stwierdzono całkowitą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym od zaprzestania pobierania przedłużonego zasiłku chorobowego, tj. od sierpnia 2014 roku. Od listopada 2014 roku wnioskodawca został uznany za niezdolnego do samodzielnej egzystencji (pismo KRUS – k. 73, orzeczenia

lekarza rzeczoznawcy KRUS z dnia 17 września 2014 r. i 8 grudnia 2014 r. – k. 30, 54, 55 akt KRUS). Analiza akt sprawy, złożonej dokumentacji medycznej prowadzi do przyjęcia, że z uwagi na chorobę i wiek definitywnie utracił on perspektywy możliwości zarobkowania, a jego stan zdrowia uległ dalszemu pogorszeniu na co wskazuje treść zaświadczenia z dnia 22 września 2015 roku (k. 81).

Brak jest jednakże podstaw do ustalenia, że nie jest możliwa w całości spłata zadłużenia alimentacyjnego. W. Ł. pobiera rentę rolniczą z tytułu niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym przyznaną od 1 sierpnia 2014 roku do 30 września 2016 roku, ma zatem stałe źródło utrzymania. Należność z tego tytułu wraz z dodatkiem pielęgnacyjnym ustalonym od 1 listopada 2014 roku wynosi 1.040,60 złotych (pismo KRUS – k. 73). Wnioskodawca nie ma nikogo na utrzymaniu, mieszka u siostry, po przekazaniu na rzecz córki mieszkania w L.. Siostra również mu pomaga łożąc na jego utrzymanie. Z przedłożonych rachunków wynika, że koszt leczenia stanowi istotną pozycję w jego wydatkach, jednakże należności te z całą pewnością nie pochłaniają całego świadczenia (rachunki – k. 82).

W tych warunkach, chociaż Sąd Okręgowy - wbrew twierdzeniom apelacji - prawidłowo ocenił, że sytuacja zdrowotna wnioskodawcy stanowi szczególnie uzasadnioną okoliczność, która winna skutkować umorzeniem należności funduszu alimentacyjnego, jednakże z naruszeniem prawa materialnego uznał, że umorzeniu winna podlegać cała dochodzona kwota. Zdaniem Sądu Apelacyjnego odwołujący posiada dochody pozwalające chociażby na częściową spłatę długów alimentacyjnych. Otrzymuje on rentę rolniczą, z której możliwe jest prowadzenie egzekucji z uwzględnieniem ustawowych ograniczeń potrąceń, a jego sytuacja majątkowa po przyznaniu tego świadczenia uległa w istocie poprawie w stosunku do okresu wcześniejszego. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że osoba, na której ciąży obowiązek lub zaległości alimentacyjne nie powinna być w całości zwolniona z tych zobowiązań, jeżeli ma jakiegokolwiek realne możliwości choćby częściowej lub rozłożonej w czasie spłaty długów alimentacyjnych (tak w wyroku z dnia 10 listopada 2010 r., I UK 119/10, LEX nr 686798).

Nie można również pominąć okoliczności, że konieczność spłaty zadłużenia w funduszu alimentacyjnym jest konsekwencją wieloletniego niewywiązywania się przez odwołującego z obowiązku alimentacyjnego względem swoich dzieci. Z przepisu art. 133 § 1 k.r.o. wynika zaś, że rodzice obowiązani są do świadczeń alimentacyjnych względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie. Obowiązek alimentacyjny mieści się w katalogu obowiązków troszczenia się o fizyczny i duchowy rozwój dziecka nałożonych na rodziców w art. 96 § 1 k.r.o. Trudna sytuacja materialna i życiowa rodziców nie zwalnia ich od obowiązku świadczenia na potrzeby dzieci. Rodzice obowiązani są dzielić się z dziećmi nawet bardzo szczupłymi dochodami (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 2000 r., I KKN 1538/99, LEX nr 51629).

W. Ł. przez wiele lat uchylał się od płacenia alimentów. Nie poczuwał się również do obowiązku spłaty powstałego zadłużenia z tytułu wypłat z funduszu alimentacyjnego mimo, iż jak podał prowadził uprzednio zakład remontowo – budowlany. Przez kilka lat podlegał zaś ubezpieczeniu społecznemu rolników jako domownik w gospodarstwie siostry, gdzie warunkiem objęcia takim ubezpieczeniem jest stałe wykonywanie pracy w gospodarstwie rolnym rolnika. Wnioskodawca nie dołożył więc należytej staranności w celu spłaty powstałego zadłużenia, tym bardziej, że jak twierdził leczy się od 2007 roku, a alimenty były wypłacane z funduszu od 1995 roku. Niezdolność do pracy została zaś orzeczona dopiero w 2014 roku. Tego rodzaju postępowanie nie może być więc premiowane całkowitym zwolnieniem z długu wobec funduszu alimentacyjnego.

W konsekwencji Sąd Apelacyjny stanął na stanowisku, że trudna sytuacja zdrowotna wnioskodawcy oraz konieczność prowadzenia systematycznego leczenia są okolicznościami, które przemawiają za zastosowaniem jednej z ulg w spłacie należności funduszu, ale nie mogą stanowić podstawy do umorzenia w całości należności, gdy się zważy, że odwołujący posiada stałe źródło dochodu w postaci renty rolniczej, oraz uwzględni przyczyny powstania zadłużenia alimentacyjnego, jego dotychczasowy stosunek do spłaty zadłużenia oraz wysokość należności. Z tych powodów sąd odwoławczy uznając częściowo argumenty apelacji za przekonujące przyjął, że okoliczności sprawy nie uzasadniają umorzenia należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego ponad kwotę 15.697,50 złotych. Natomiast w pozostałym zakresie apelacja Prezesa ZUS z podanych wyżej względów nie zasługuje na uwzględnienie.

Z tych też powodów Sąd Apelacyjny na mocy art. 385 k.p.c. i art. 386 § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

Orzeczenie w przedmiocie przyznania pełnomocnikowi wnioskodawcy ustanowionemu z urzędu wynagrodzenia uzasadnia przepis § 12 ust. 1 pkt 2 w związku z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2013 r, poz. 490).